

Alarics magiske side

alt det du behøver at vide om norrønt grammatik på ét stykke papir!

Navneord (ubestemt form i fed, med den følgende bestemt artikel i parenteser)													Tillægsord									
stærk										svag			stærk			svag			Ejstедord (her gives kun det stærke)			
maskuline				neutrum			feminine			mask.	Neut.	fem.	mask.	neutru m	fem.	mask.	neutru m	fem.	mask.	neutru m	fem.	
a-flertal	i-flertal	u-flertal	r-flertal				ar-flertal	ir-flertal	r-flertal				mask.	neutru m	fem.	mask.	neutru m	fem.	mask.	neutru m	fem.	
N. en.	fiskr (-inn)	staðr	skjöldr	fótr	land (-it)	kvæði	gjöf (-in)	tíð	bók	bogi	hjarta	saga	N. en.	langr	langt	lǫng	langi	langa	langa	minn	mitt	mín
A.	fisk (-inn)	stað	skjöld	fót	land (-it)	kvæði	gjöf (-ina)	tíð	bók	boga	hjarta	sögu	A.	langan	langt	langa	langa	langa	lǫngu	minn	mitt	mína
G.	fisks (-ins)	staðar	skjaldar	fótar	lands (-ins)	kvæðis	gjafar (-innar)	tíðar	bókar	boga	hjarta	sögu	G.	langs	langs	langrar	langa	langa	lǫngu	míns	míns	minnar
D.	fiski (-num)	stað	skildi	fœti	landi (-nu)	kvæði	gjöf (-inni)	tíð	bók	boga	hjarta	sögu	D.	lǫngum	lǫngu	langri	langa	langa	lǫngu	mínúm	mínu	minni
N. fl.	fiskar (-nir)	staðir	skildir	fœtr	lǫnd (-in)	kvæði	gjafar (-nar)	tíðir	bœkr	bogar	hjǫrtu	sögur	N. fl.	langir	lǫng	langar	lǫngu	lǫngu	lǫngu	mínir	mín	mínar
A.	fiska (-na)	staði	skjöldu	fœtr	lǫnd (-in)	kvæði	gjafar (-nar)	tíðir	bœkr	boga	hjǫrtu	sögur	A.	langa	lǫng	langar	lǫngu	lǫngu	lǫngu	mína	mín	mínar
G.	fiska (-nna)	staða	skjalda	fóta	landa (-nna)	kvæða	gjafa (-nna)	tíða	bóka	boga	hjátna	sagna	G.	langra	langra	langra	lǫngu	lǫngu	lǫngu	minna	minna	minna
D.	fiskum (fiskunum)	stǫðum	skjöldum	fótum	lǫndum (lǫndunum)	kvæðum	gjöfum (gjöfunum)	tíðum	bókum	bogum	hjǫrtum	sögum	D.	lǫngum	lǫngum	lǫngum	lǫngum	lǫngum	lǫngum	mínúm	mínúm	mínúm

verber										
stærk				svag				at være		
infinitiv	-a	grafa 'grave'	-a	telja 'tælle'				vera		
imperativ	-	graf 'grav!'	-	tel 'tæl!'				ver		
nutidsparticipium	-andi	grafandi 'gravende'	-andi	teljandi 'tællende'				verandi		
datidsparticipium	-it	grafit 'gravet'	-it	telit 'talt'				verit		
nutid										
	indicativ	konjunktiv		indicativ (klasser -r, -a, og -i)			konjunktiv		indic.	subj.
1. en.	-	gref	-a	grafa	-/a/-i	tel	-a	telja	em	sé
2.	-r	grefr	-ir	grafir	-r/-ar/-ir	telr	-ir	telir	ert	sér
3.	-r	grefr	-i	grafi	-r/-ar/-ir	telr	-i	teli	er	sé
1. fl.	-um	gröfum	-im	grafim	-um	teljum	-im	telim	erum	sém
2.	-ið	grafið	-ið	grafið	-ið	telið	-ið	telið	eruð	séð
3.	-a	grafa	-i	grafi	-a	telja	-i	teli	eru	sé
datid										
1. en	-	gróf	-a	grœfa	-ða/-da/-ta	talða	-ða/-da/-ta	telða	var	væra
2.	-t	gróft	-ir	grœfir	-ðir/-dir/-tir	talðir	-ðir/-dir/-tir	telðir	vart	værir
3'	-	gróf	-i	grœfi	-ði/-di/-ti	talði	-ði/-di/-ti	telði	var	væri
1. fl.	-um	grófum	-im	grœfim	-ðum/-dum/-tum	talðum	-ðim/-dim/-tim	telðim	várum	værim
2.	-uð	grófuð	-ið	grœfið	-ðuð/-duð/-tuð	talðuð	-ðið/-dið/-tið	telðið	váruð	værið
3.	-u	grófu	-i	grœfi	-ðu/-du/-tu	talðu	-ði/-di/-ti	telði	váru	væri

lyd-skift

u-mutation: a, når et u kommer efter, bliver o (med tryk) eller u (uden tryk). Derfor bliver *saga* 'fortælling', *sögur* 'fortællinger'; *gamall* 'gammel (maskuline nominativ ental)' bliver *gömul* 'gammel (feminine nominativ ental)'. Nogle gange blev u mistet, men det præger stadig ordet, f.eks *land* 'land' og *lǫnd* 'lande' (< *landu).

i-mutation: bagved i eller j, (normalt, nu mistet), vokaler skiftede som: a > e; á > æ; e > i; o > e (eller ø, y); ó > æ; u > y; ú > y; au > ey.

De Stærke Verbers klasser: hovedmønster:

infinitiv, 3. en. nutid, 3. en. datid, 3. fl. fortid, datidsparticipium

I. bíta (bide), bítr, beitt, bitu, bitit
 II. bjóða (tilbyde), býðr, bauð, buðu, boðit
 III. bresta (briste), brestir, brast, brustu, brostit
 IV. bera (bære), bar, báru, borit
 V. gefa (give), gefir, gaf, gáfu, gefit
 VI. fara (rejse, tage til), ferr, fór, fóru, farit
 VII. heita (hedde / befale), heitr, hét, hétu, heitit

personlige stedord										
		en.	dobbel	fl.	Tredje person					
					mask.	neutrum	fem.			
N	1.	ek	vit	vér	en	hann	þat	hon		
A		mik	okkr	oss		hann	þat	hana		
G		mín	okkar	vár		hans	þess	hennar		
D		mér	okkr	oss		honum	því	henni		
N	2.	bú	(þ)it	(þ)ér	fl	þeir	þau	þær		
A		þik	ykkir	yðr		þá	þau	þær		
G		þín	ykkar	yðar		þeir(r)a	þeir(r)a	þeir(r)a		
D		þér	ykkir	yðr		þeim	þeim	þeim		

demonstrative stedord										
		det/dette/dem			denne/disse					
		mask.	Neut.	fem.	mask.	Neut.	fem.			
N en.	sá	þat	sú	sjá, þessi	þetta	sjá				
A	þann	þat	þá	þenna	þetta	þessa				
G	þess	þess	þeir(r)ar	þessa	þessa	þessar				
D	þeim	því	þeir(r)i	þessum	þessu	þessi				
N fl.	þeir	þau	þær	þessir	þessi	þessar				
A	þá	þau	þær	þessa	þessi	þessar				
G	þeir(r)a	þeir(r)a	þeir(r)a	þessa	þessa	þessa				
D	þeim	þeim	þeim	þessum	þessum	þessum				

Gloser for navneord og tillægsord: *fiskr* 'fisk'; *staðr* 'sted'; *skjöldr* 'skjold'; *fótr* 'fod, ben'; *land* 'land'; *kvæði* 'digtekunst'; *gjöf* 'gav'; *tíð* 'tid'; *bók* 'bog'; *bogi* 'bue'; *hjarta* 'hjerter'; *saga* 'fortælling, historie'; *langr* 'lang'; *minn* 'min'

Ekstra hjælp til danskere til forståelse af norrønt logik

Hvad er kasus? Kasus er de forskellige former, som navneord, stedord og tillægsord bliver, når deres grammatiske rolle skifter. På dansk har navneord ikke kasus - men det har stedord. Hvis man tager en dansk sætning og indsætter et 3. person maskulint stedord, hvor der var et navneord, så skal du skifte stedordets kasus automatisk - og du skal se om det er et subjekt, et objekt eller et genitiv. F.eks: *Hundr* så ek, *Ek* så hund - *En hund* så mig, *jeg* så en hund = *Hann* så mik, *Ek* så hann - *Han* så mig, *Jeg* så ham. Her kan man se, hvordan "hundr" var et subjekt, og derefter et objekt.

Kasus og tal	1: person stedord	3: person stedord	rolle	Danske eksempler	Norrøne eksempler
nominativ ental	Jeg	han	subjekt (den/det, som gør handlingen)	Jeg spiste en fisk Óláfr spiste en fisk Óláfr og hunden spiste en fisk	Ek át fisk. Óláfr át fisk. Óláfr ok hundrinn átu fisk.
akkusativ ental	mig	ham	objekt (den/det, som handlingen bliver gjort til)	Fisken spiste mig . Óláfr spiste en fisk . Óláfr spiste en fisk og hunden .	Fiskrinn át mik . Óláfr át fisk . Óláfr át fisk ok hundinn .
genitiv ental	min	hans	Et genitiv navneord/stedord ejer et andet navneord.	Hans sværd var sort.. Han spiste hundens fisk. Hundens historie var lang.	Hans sverð var svart. Hann át fisk hundins . Saga hundins var löng.
dativ ental	(til, fra, med, efter, osv.) mig	(til, fra, med, efter, osv.) ham	Adskillige betydninger, normalt: indirekte objekter, ord efter en præposition, ord som har en præpositions rolle.	Jeg gav ham et navn. Han var på landet . Hun er tækket med guld .	Ek gaf nafn honum . Hann var á landinu . Hon er þökkð gulli .
nominativ flertal	Vi	de	subjekt (den/det, som gør handlingen)	De spiste Óláfr. Jætter spiser mennesker.	Þeir átu Óláf. Jötnar éta menn.
akkusativ flertal	os	dem	objekt (den/det, som handlingen bliver gjort til)	Vikingerne sårede dem . Hunden spiste jætter .	Víkingarnir særðu þá . Hundrinn át jötna .
genitiv flertal (ender næsten altid på -a på norrønt)	vor	deres	Et genitiv navneord/stedord ejer et andet navneord.	Vores hunde spiste deres fisk. Jeg knækkede vikingers ben. Vikingers ben blev brækket.	Várir hundar átu þeirra fisk. Ek braut víkinga bein. Bein víkinga brutu.
dativ flertal (ender næsten altid på -um på norrønt)	(til, fra, med, efter, osv.) os	(til, fra, med, efter, osv.) dem	Adskillige betydninger, normalt: indirekte objekter, ord efter en præposition, ord som har en præpositions rolle.	Han gav dem navne. Han boede med jætter . De red med deres spore	Hann gaf nöfn þeim . Hann bjó með jötnum . Keyrðu þeir sporum .

Hvordan kan jeg forstå disse umulige norrøne sætninger?

Der er to strategier til at oversætte fra norrønt til dansk:

1. Oversæt hvert ord, som du læser det og lad være med at bekymre dig ikke om dets præcise grammatiske forbindelse (det vil sige, du skal forstå grammatik, du skal bare overveje hvert ords betydning før du overvejer grammatikken). Hvis det er nødvendigt, bland ordene indtil de betyder noget. Ofte, fungerer denne fremgangsmåde, fordi dansk og norrønt har en ordstilling, der ligner hinanden.

2. Udarbejd hvert ords grammatiske forbindelse og skab en oversættelse ud fra det.

neutrum navneord) **kan** være akkusativ (ental eller flertal), så ser det ud realistisk. DOG er verbet 'riðu' flertal. *Hann* kan være akkusativ ental men ikke et nominativ flertal. Det eneste ord som kan være et nominativ flertal er *dýr*. Så sætningen betyder "dyr dræbte ham".

* *Langan hundr át fisk* ser ud som om det betyder 'en lang hund spiste en fisk'. Dog er *langan* akkusativ, så det henviser det til *fisk* (akkusativ), ikke *hundr* (nominativ). Sætningen betyder således 'en hund spiste en lang fisk'.

Når du bruger denne fremgangsmåde, så prøv at følge denne checkliste. Det ser kompliceret ud, men det bliver snart automatisk:

Hvad betyder ordene i verbekassen?

Stærke verber viser tiden ved at skifte deres "rod-vokaler" - det vil sige, skifter de indvendigt, men **svage verber** viser tiden ved at tilføje en endelse. Et eksempel på et stærkt verbum på dansk er *jeg giver - jeg gav*. For et eksempel på et svagt verbumbes: *jeg tror - jeg troede*. Stærke og svage verber har ikke nogen forbindelse med stærke og svage navneord.

Infinitiven ændres aldrig pga. person eller tid, f.eks, "det er godt at løbe, det var godt at løbe, han synes, at det er godt at løbe, han syntes, at det var godt at løbe". Den hoved-verbumbes "er" eller "synes" skiftes, men infinitiven "løbe" forbliver. Infinitiver er altid afhængige af andre verber.

Imperativer er befalinger, ligesom *tag af sted! Dræb disse viking skurke!*

Participium er et verbum som er blevet ændret til et tillægsord. De har forskellige former alt efter, om de handler om nutid eller fortid, f.eks. *det flyvende svin* (cf. Svinet flyver, nutid), *den brækket ben* (cf. *benen brækkede, datid*). Der er mange datidsparticipium på norrønt og dansk, med verbet *at have - at hafa* f.eks konstruktioner som *ek hef brostit brúna* 'Jeg har ødelagt broen', *þeir hafa telit fiskana* 'de har talt fiskerne'

På norrønt er **indikative** verber simpelthen almindelige verber, der bruges når det man siger er et simpelt udtalelse om sandheden. f.eks, *'Haraldr ferr til Grænlands'* - *'Haraldr tog til Grønland'*

konjunktiver bruges i en ubestemt eller hypotetisk forbindelse. Sætninger som *'hvis jeg var rig, ville jeg købe gaver til Alaric'*, *'Jeg håber du skrumper ind og dør!'*, *'Jeg ville gøre det, hvis jeg kunne'*

2a. To subjekter i ental er nødt til at have et verbum i flertal: *Óláfr ok Egill tölðu gjafar* 'Óláfr and Egill talte gave'.

2b. Hvis du kan ikke finde et nominativ navneord eller stedord, så søg efter et nominativ tillægsord: de kan bruges som navneord, ligesom dansk, *De syge skal hjælpes*.

2c. Hvis der er ikke noget subjekt, så indsæt et stedord med det samme nummer og person som verbet. Derfor betyder *töldum gjafar* 'vi talte gave'; *þótti mér undarligt* betyder 'det så underligt for mig'.

3. Hvis verbets betydning tillade det at tage et objekt, f.eks. 'Jeg dræbte **ham**'; i modsætning til 'Jeg sov'), prøv at finde navneord og stedord i akkusativ.

3a. Et par onde verber gør deres objekter til genitiver eller dativer. Hvis du finder sådan en skurk, fortæller ordbogen dig det og du skal således prøve at finde sådan et ord i stedet for et akkusativ.

Begge metoder er nyttige for forskellige tekster, men nr. 2 metode er mest pålidelig.

* Når man ser på *Fisk át Óláfr* ser det ud som om 'en fisk spiste Óláfr'. Dog, er *fisk* akkusativ og *Óláfr* er nominativ, så det faktisk betyder 'Óláfr spiste en fisk'.

* *Hann drápu dýr* ser ud som om, at det kan betyde 'han dræbte et dyr'. *Hann* **kan** være et nominativ ental, og *dýr* (et stærkt

1. Find hovedverbet (d.v.s, et verbum, som er ikke infinitiv) . Er det ental eller flertal?

1a. hvis verbet er 1. eller 2. person, vil du automatisk vide, om subjekt skal være "Jeg/vi" eller "du".

2. Find et navneord eller stedord med det samme tal ,som verbet har, som kan være nominativ. Forhåbentligt er der kun ét! Det er subjektet.

4. Hvis der er tillægsord, så sæt dem sammen med navneord eller stedord i det samme tal, køn og kasus.

5. Nu har du sætningens hjerte. At indsætte præpositioner, indirekte objekter, og biord skal nu være let (forhåbentligt!).